

VARSTVO NARAVE




**ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE**

OGROŽENOST VRST IN NARAVNIH HABITATNIH TIPOV

S spreminjanjem narave opažamo, da so ene vrste in populacije bolj ogrožene kot druge. Te vrste so navedene na rdečem seznamu svetovno ogroženih vrst, ki ga vodi Mednarodna zveza za varstvo narave (IUCN).



Ena od najbolj ogroženih živali v Sloveniji je ris.



Države oziroma skupine držav so odgovorne za ohranjanje:

- **biotske pestrosti na svojem ozemlju,**
- **trajnostno rabo svojih bioloških virov**

- Ocenjujemo, da živi na Zemlji od 10 do 100 milijonov različnih vrst živih bitij (poznanih 2 milijona). Ogrožena je četrtnina sesalcev, osmina ptic, tretjina dvoživk in kar osmina rastlin sorodnih z drevesi, travami in zelišči. Jedro vseh problemov je **rast prebivalstva**, ki potrebuje več prostora in nove vire hrane, surovin, vode in energije.



Naravni habitat



Ogrožena vrsta, pogoreleček

- Značilen je primer bizona, ki je kot vrsta preživel, v ekosistemu pa vseeno ne more opravljati več svoje nekdanje ekološke vloge. O iztrebljanju tega rastlinojeda vemo zelo malo.



IZUMIRANJE SKOZI GEOLOŠKE DOBE

Je enako kot nastajanje in razvoj novih vrst evolucijski pojav.

Spontana izumiranja so potekala v času, ki ga merimo z milijoni in deset milijoni let. Izumiranje, ki smo mu priča danes in ga povzroča človek, pa poteka v našem zgodovinskem času in še posebno v zadnjih nekaj stoletjih.




VPLIVI NA VRSTE IN EKOSISTEME

Obremenitev življenjskega okolja zaradi vplivov človeka povzroča spremembe povezane s škodljivimi posledicami za ljudi, rastline in živali - skrajna posledica je hitro izumiranje vrst.

Človek ogroža obstoj vrst na več načinov:

- zaradi neposrednega ubijanja ter lova: (lov za hrano, krzno, in trofeje, trganje in nabiranje rastlin),
- zaradi onesnaževanja (zastrupljanje zraka in vode, uporaba biocidov),
- uničevanja njihovih bivališč (izsuševanje močvirij, krčenje pragozdov, gradnja jezov),
- in vnašanje tujih vrst (kompeticija, predatorstvo, parazitizem),
- trganje in nabiranje redkih rastlinskih vrst (ljubiteljsko zbiranje, zdravilstvo, farmacija).



Tudi v naših krajih so zaradi varnejšega življenja iztrebljali medvede, volkove, rise, orle in druge ujede kot škodljivce.

Streljali, lovili s pastmi in zastrupljali so jih tudi zato, ker so plenili divjad, srnjad, jelenjad, gamse, zajce in drugo.

Ekološko opravičen je lahko le lov za vzdrževanje številčnosti divjadi v mejah ekosistemskega ravnovesja.

Človek povzroča tudi posredno ogrožanje vrst:

- z naseljevanjem plenilcev, vnašanjem parazitov in bolezni, naseljevanjem kompetitorjev, križanjem, uničevanjem biotopov (krčenjem gozdov, regulacijami vod in močvirij, onesnaževanjem zraka in vode, s prometnimi ovirami).

STOPNJE OGROŽENOSTI

Mednarodna organizacija The International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) je opredelila stopnje redkosti oziroma ogroženosti posameznih rastlinskih in živalskih skupin.

1. OGROŽENE VRSTE so tiste, katerih populacija je upadla na tako nizko številčnost in katere okolje se je tako spremenilo, da lahko obstoječe stanje povzroči njeno izumrtje.

2. RANLJIVE VRSTE so tiste, ki so na poti v stanje ogroženosti, če se vzroki, ki izzivajo to stanje, ne bodo spremenili (vrste, ki jih lovijo v prevelikem obsegu ali vrste, katerih okolje se uničuje).

3. REDKE VRSTE so tiste, ki trenutno niso ogrožene, ampak lahko to zelo hitro postanejo zaradi njihove majhne številčnosti ali prostorske omejenosti.

Ko rečemo da želimo ohraniti vrste, se moramo vprašati kaj v resnici želimo.


Obstajajo štiri možne poti:

1. divje vrste v naravnih habitatih kot simbol za divjino,
2. divje vrste v habitatih, s katerimi upravlja človek zato, da vrste preživijo in da lahko preučujemo njihovo življenje kot v naravnih habitatih,
3. populacija v živalskih vrtovih, kjer se ohranjajo genetske značilnosti na posameznih primerkih,
4. ohranjanje izključno genetskega materiala - zamrznjene celice, ki vsebujejo DNK vrst za bodoče znanstvene raziskave.

Katero pot bomo izbrali je odvisno od **razvoja znanosti in tudi od vrednot.**


V 20. stoletju se v zaščito vrst začela vključevati znanost, predpostavljala je, da je okolje brez vplivov človeka nesprejemljivo.

Danes pa vemo, da živijo populacije v okolju, ki se nenehno spreminja, da vplivajo ena na drugo in da je pri varovanju nujno zajeti ekosistem v celoti.



V zadnjih nekaj letih se je zato v ekoloških znanostih razvilo novo področje: **obnovitvena ekologija**, katere cilj je vrnitev poškodovanih ekosistemov v takšno stanje, ki je za vrste ugodno, trajnostno in naravno (vprašanje ali je to uspešno).

Ogroženost je možno ugotavljati na osnovi spreminjanja populacijske gostote in tudi na osnovi spreminjanja obsega območja pojavljanja in razširjenosti vrste ter spreminjanja obsega in kakovosti habitatov vrste.



Splošni dolgoročni cilj je biotsko raznovrstnost ohranjati, kar pomeni, da ni nobena vrsta zaradi človekovih vplivov v neugodnem stanju.

Uveljavljen ukrep za ohranjanje biotske raznovrstnosti je ustanavljanje zavarovanih območij oziroma območij s posebnimi ukrepi za njeno ohranjanje.

VARSTVO NARAVNIH VREDNOT IN ZAVAROVANA OBMOČJA

Varstvo naravnih vrednot je zastavljeno kot dvojni sistem:

- **sistem ohranjanja biotske raznovrstnosti,**
- **sistem varstva naravnih vrednot.**

- **Naravna vrednota** je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava.
- **Cilj varstva naravnih vrednot** je ohranitev lastnosti, zaradi katerih je del narave postal naravna vrednota, hkrati pa tudi vzpostavljanje razmer za obnovitev degradiranih naravnih enot.

Zaradi rasti industrije, širjenja naselij in prometnic so posamezna naravna območja varovana kot:

- **naravni parki,**



Narodni parki so velike naravne pokrajine nacionalnega pomena. Narava se lahko razvija svobodno, brez človekovih vplivov, namenjeni so izobraževanju in rekreaciji,... Izkoriščanje naravnih virov ni dovoljeno (kmetijstvo, lov, gozdarstvo,...).



Regijski ali naravni parki so velike kulturne pokrajine, estetsko privlačna ozemlja, ki so rezultat medsebojnega vplivanja človeka in narave.

Cilji teh parkov so varovanje zgodovinskih krajev, krajevne folklore in običajev.

Biosferni rezervati so območja, kjer se pasovi naravne in kulturne krajine pojavljajo drug ob drugem; vključujejo osrednje območje, ki je zavarovano kot naravni rezervat ali narodni park, in blažilna območja na katerih se uveljavljajo okolju prijazne, trajnostne oblike prostora, krajine



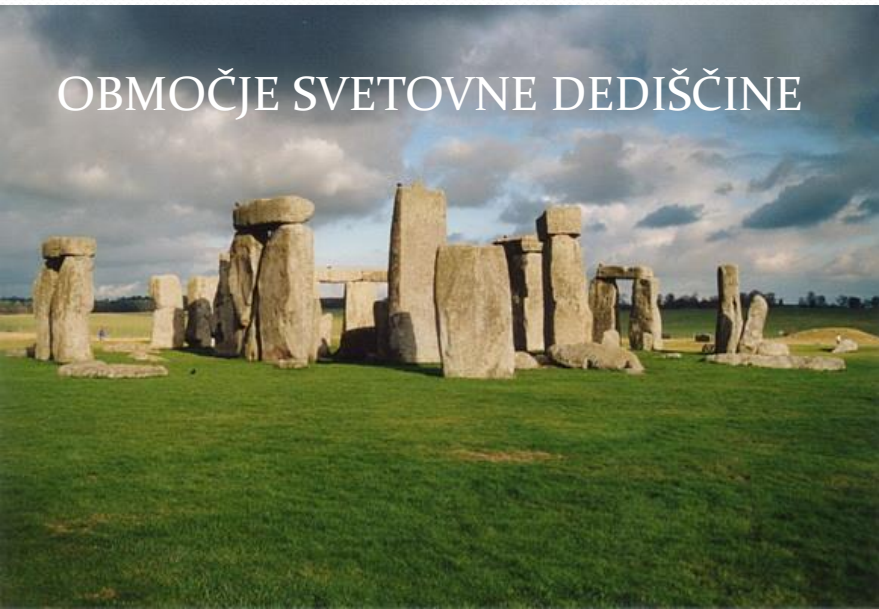
NARAVNI SPOMENIK



Naravni spomeniki so posamezni naravni objekti ali območja, ki predstavljajo vzorčni primer nekega naravnega pojava.

Je posamezni objekt ali območje z botanično, estetsko in rekreacijsko funkcijo.

OBMOČJE SVETOVNE DEDIŠČINE



Osnovni namen **območij svetovne dediščine** je določitev in ohranitev svetovne dediščine, z izbiro predelov, ki naj bi imeli izjemno svetovno vrednost. Te predele je potrebno s pomočjo tesnega sodelovanja med narodi ohraniti za celotno človeštvo.

EVROPSKA ZAVAROVANA OBMOČJA

Evropska naravna dediščina je edinstvena. Na splošno gledano ima ta sorazmerno majhen kontinent najbolj obsežen sistem pokrajin, ki odraža vrsto in intenzivnost razvoja njegovih naravnih virov skozi stoletja.

NATURO 2000 predstavljata direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic.




NATURA 2000

- Slovenija se je vključila 1. maja 2004
- Določila je 286 območij od tega 260 na podlagi direktive o habitatih in 26 na podlagi direktive o pticah
- To je 36% površine Slovenije
- V zavarovani območjih je: Triglavski narodni park, regijski in krajinski parki ter rezervatih in naravni spomeniki
- V Sloveniji je 25% območij iz Natura 2000

- Varovanje vrst je potrebno predvsem, kadar so te ogrožene zaradi odvzema iz narave ali vznemirjanja v kritičnih življenjskih obdobjih (razmnoževanje, vzreja mladičev, hibernacija in selitev).
- Odvzem iz narave je praviloma povezan z rabo vrste (npr. nabiranje, lov in ribolov) ali drugimi vrstami s podobnimi življenjskimi navadami (npr. stranski ulov pri morskem ribolovu, lov s pastmi) in preprečevanjem škode.
- Odnos javnosti do prostoživečih vrst vpliva na njihovo odvzemanje iz narave ali uničevanje.

- Mehanizem za ohranjanje ugodnega stanja vrst, ki so ogrožene zaradi odvzema iz narave (nabiranje, lov itd.) ali vznemirjanja, **je njihovo zavarovanje.**
- **Zavarovane živali** je prepovedano ubijati, loviti, prenašati, zadrževati v ujetništvu, namerno vznemirjati v njihovem naravnem okolju, v njihovem okolju naseljevati nove živalske vrste, ki bi jim lahko škodovale, prepovedano je uničevati, poškodovati njihova gnezda, legla, jajca oziroma razvojne oblike.

- 
- Številne živalske in rastlinske vrste so v svetu ogrožene tudi zaradi njihovega pretiranega izkoriščanja v mednarodni trgovini.
 - Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami želi preprečiti, da trgovina z živalmi in rastlinami ne bo siromašila in ogrožala preživetja vrst v naravi.

